

A magyar nyomtatott szótáriródlom kezdetei a 16. századra tehető, a jeles szótárirók között Szenci Molnár Albert, Czuczor Gergely és Fogarasi János, valamint Benkő Loránd, O. Nagy Gábor és Bakos Ferenc említhetők. A 20. század 2. felében a magyarországi lexikográfiai tevékenységre hatással volt, hogy a 2. világháborút követően kizárólag az Akadémiai Kiadó jelentethetett meg szótárakat, s a szótárkiadást negatívan befolyásolta, hogy nem tartották fontosnak a már megjelent szótárak korszerűsítését. Fellendülés 1990 után következett be, ugyanis kiadók alakultak, s ez versenyhelyzetet teremtett, illetve a fogalmi rendszer megváltozása, a fordítás és a tolmácsolás jelentőségének növekedése maga után vont a szótárak gyakoribb használatán az igényét (Kiss, 2009b, Muráth, 2010, 33–35).

A digitális világ térhódítása a lexikográfia területén is paradigmaváltáshoz vezetett, amely Fóris Ágota szerint fontos alapkérdések és fogalmak újraértelmezését teszi szükségessé (Fóris, 2002, 7, hiv. 2002b, 62). A 20. század eleji meghatározások a szótárat egy olyan könyvnek tartották, amely valamilyen elv szerint rendezi el egy nyelv szavait. A felhasználói igények megváltozásának következtében a közvetített információ mennyiségileg és minőségileg is változott, megnőtt, s a közvetítő forma is átalakult (Fóris, 2002, 10–12). A mai felfogás értelmében szótár tehát „olyan egy-, két- vagy többnyelvű strukturált adatbázis, amely – hordozótól függetlenül – szavak, kifejezések, fogalmak jelentését, magyarázatát, eredetét, egyszóval jellemzőit, és ezeknek adott szempont szerint, kulcsszavakkal történő osztályozását tartalmazza, egy meghatározott korpusz vizsgálatá alapján” (Fóris, 2002, 13).

A világhálón számos online szótár található, például a www.qnell.com oldalon érhető el a Pongó István és csapata által létrehozott magyar-szlovák/szlovák-magyar, illetve magyar-német/német-magyar szótár demováltozata. A több mint 87 000 magyar címszót tartalmazó szótár létrehozásának munkálatai több mint 10 éve kezdődtek. A magyar-szlovák korpusz elektronikus formában 2008-ban

CD adathordozón megjelent, azonban a szerkesztők azóta is dolgoznak az online változat aktualizálásán. Az online szerkesztés ugyanis lehetőséget nyújt a már meglévő szócikkek folyamatos bővítésére, az esetleges (hiányosságok) korrigálás(á)ra, új szócikkek bevitelére. Az új fogalmak, neologizmusok „naprakészen” építhetők be a korpuszba, amely többek között biológiai, néprajzi, kémiai, jogi, mezőgazdasági kifejezéseket is tartalmaz. A program a keresés során minden olyan kifejezést, szókapcsolatot megjelenít az adatbázisból, amely tartalmazza a keresett betűsort. A felhasználó az egyes kifejezésekhez kapcsolódó példákat is talál. A növények, állatok neve latinul, a nemzetközi szervezeteké angolul vagy franciául is megtalálható. Minden szótár esetében fontos szempont a terminológiai pontosság, a megfelelő célnyelvi kifejezések megadása, amely folyamatban a nyelvészek és az adott szakterület képviselőinek együttműködése elengedhetetlen. E követelményt a szótár létrehozója is kiemelten fontosnak tartja.

Nyelvtanulás, fordítás, házi feladatmegoldás során tehát egy jól megválasztott, terminológiai szempontból is precíz szótár nagy segítségünkre lehet, akár a nyomtatott, akár az online változat mellett döntünk.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- Fóris Ágota 2002. A szótárfogalom megváltozásáról. In. *Modern Filológiai Közlemények*. IV. évf., 2.szám. 5–19.
http://www.matarka.hu/koz/ISSN_1585-0439/4_evf_2_szam_2002/ISSN_1585-0439_4_evf_2_szam_2002_005-019.pdf
- Gonda Zsuzsa 2012. A némenklatúrától a wikiszótárig. A papíralapú és a digitális szótárak kontrasztív elemzése. In. *Filologia.hu*. 2012/4. 165–183.
http://www.filologia.hu/images/media/Filologia_2012-4.pdf
- Kiss Gábor 2009a. A magyar nyomtatott szótárak története. In. *Nyelv és Tudomány*.
<http://www.nyest.hu/hirek/a-magyar-nyomtatott-szotarak-tortenete>
- Kiss Gábor 2009b. A magyar nyomtatott szótárak története (II. rész). In. *Nyelv és Tudomány*.
<http://www.nyest.hu/hirek/a-magyar-nyomtatott-szotarak-tortenete-ii-resz>
- Muráth Judit 2010. Szaknyelv és lexikográfia. In. Dobos Csilla szerk. *Szaknyelvi kommunikáció*. Miskolc–Budapest. Miskolci Egyetem–Tinta Könyvkiadó. 23–50.
- www.qnell.com

Az óvodai nevelés egyik alapelve, hogy a gyermek találja meg a helyét a közösségben, váljon igényévé a csoporttal való együttműködés, empatikus odaforulás a társához, legyen segítőkész, képes legyen vigasztalásra, a társ megismerésére, azaz fejlődjön a szociális kompetenciája. A bibliai történetek által a Bibliából kicsengő mondanivaló kiváló alap a gyermekek fantáziájának kiélésére. Személyes üzenetként érkezik hozzájuk, ami élő módon szólítja meg a gyermekeket. A dramatikus cselekvés dialógust kezdeményez a gyermekek között, és bizalom alapuló nyíltságot alakíthat ki. A játékban való részvétel segítségével élő valóság lesz számára a tanított bibliai szöveg, azaz, nemcsak hall róla, hanem a szerepbe bújásnak köszönhetően meg is éli azt, annak minden szépségét és nehézségét, a játékban megjelenő érzelmeket.

A BIBLIODRÁMA FOGALMA ÉS JELLEMZŐI

A bibliai történetek olyan történetek, amelyek – akárcsak a mesék – a személyiség legmélyebb rétegeit (tudatos és tudattalan, lelki-szellemi-akarati, értelmi és érzelmi személyiségszintek) érintik meg, segítenek a világ, az élet titokzatos folyamatai közötti tájékozódásban, értelmezik az ember és Isten kapcsolatát. A bibliai történeteknek van egy minden más történettől eltérő sajátossága: eredeti szándéka és célja Isten kijelentésének szövegbe foglalása. A bibliai történetet szöveget – annak minden vonatkozásával együtt. Szent, mert az önmagát kijelentő, az önmagát bemutató Isten történetéről szól, és szent, mert a történet célja nem önmagában van, hanem eszik az ember Istenre találásában. Nem

HOLOP SZILVIA

A GYERMEKBIBLIODRÁMA ALKALMAZÁSA AZ ÓVODÁSKORÚAKNÁL

azért nem mese, mert ez igaz, az meg hamis, hanem azért nem mese, mert műfaját tekintve Isten önkijelentésének része. Viszont azt is kimondhatjuk, hogy beszélhetünk meseszerű hatásokról a bibliai történetek hallgatása közben. Van valami, ami nagyon is elválaszthatatlanul összekapcsolja a mesét és a bibliai történetet, ez pedig nem más, mint maga a történet. Sőt, Isten önkijelentése is egy történet. Ha a bibliai történetek alapvetően nyitott történetek is, az azonosulást segítheti a belső dinamika kidolgozása. A történetnek van bevezetése, majd következik a konfliktus kibomlása, a történet belső csúcspontjainak szemléletes bemutatása, végül a történet nyugvópontjára jutása (Bodó, 2010, 9).

A bibliodráma szóban – mint minden „biblio“-val kezdődő elnevezésben – a görög „biblio“ előtag a „könyv“-re utal, mégpedig bármilyen könyvre. A bibliodrámának azt a fajtáját, amelynek kimondott célja a Biblia szövegeinek és történeteinek feldolgozása, akár bibliodrámának is nevezhetnénk, de mi, elsősorban német hatás miatt, a bibliodráma szót használjuk. A bibliodráma egyik legalapvetőbb vonása, hogy lehetőséget ad a játékosnak saját élethelyzetének, élettörténeti eseményeinek összekapcsolására a bibliai történetek szereplőivel, valamint a szöveg tanításával. A bibliodramatikum megközelítés másfajta utat kínál a Bibliához, mint a szövegkritikai elemzés, a tudományos vizsgálódás, egy előadás hallgatása vagy a szöveg mondanivalójának közös megkeresése bibliaóra keretében – mivel a személyes átélés, megtapasztalás útját kínálja (Nyári, 2008).

A bibliodráma módszertanának ismertetése előtt tudatosítanunk kell,

hogy a bibliodrámban egy több ezer évvel ezelőtt született történetet aktualizálunk úgy, hogy a megírás során rögzített általános tapasztalatok válnak személyessé a játék során. A bibliodramatikum játékból nagyobb a szereplő résztvevők szabadsága a választott szerepben – akár el is térhetnek a megírt történettől.

A BIBLIODRÁMA FÁZISAI

A bibliodráma folyamatában három jól elkülöníthető fázist különböztetünk meg: a *bemelegítés*, a *játék* és az *integráció* szakaszát. A középpontjában pedig a bibliai történet dramatikus megjelenítése, azaz annak életre keltése áll. A történet kiválasztásakor csoportdinamikai helyzetből vagy a csoport aktuális igényéből indulunk ki. A *bemelegítés* feladata a csoporttagok megérkezése, megismerése és a történet előkészítése. Hatékony eszközök használatával előkészítjük a bibliodráma témáját. A bibliai szöveg és a személyes élmény közös pontjának megtalálása szintén a mélyítés eszköze. Ilyen lehet akár az is, hogy a témának megfelelő szimbólumot választunk, amelyek lehetnek tárgyak vagy akár rajzok is. A vezetőnek meg kell éreznie, mikor keletkezik akkora feszültség a bemelegítő játékok során, hogy az már akadályozza a játékkészséget.

A bibliai történet dramatikus megjelenítésére a vezetőnek előzetes koncepciójának kell lennie, ami a *játék* vázát adja meg. A játék során szemmel kell tartani az eredeti koncepciót, a bibliai jelenet hangsúlyos részeit, sajátos dramaturgiai szempontjait. A játék során a vezető és a csoporttagok között állandóan finom, szavakkal nem kimondott, sokszor nem is tudatos egyezkedés folyik a játék irányáról. A vezető

koncepcióját az határozza meg, hogy mit tekint a szöveg „szívének“, vagyis szerinte hol van a kiválasztott szöveg hangsúlya, mi a személyes és spirituális üzenete. Gondolok itt a következőkre: a szeretet eltérő megnyilvánulása, az alázat, testvérkapcsolat, a szívből való odafigyelés a másokra, a csend és a tevékenység ellentéte. Bizonyára még számtalan egyéb hangsúlyt lehet találni. A vezető feladata nemcsak a szövegre, hanem a játékra is meghívni a csoporttagjait azzal, hogy felkelti érdeklődésüket. Feltárja előttük a történethez tartozó környezetet, szokásokat, elevebbé teszi a bibliai szereplők világát. Figyelemfelhívó kérdéseket tesz fel, rámutat az „üres“ helyekre, amelyekre a játék adhatja meg a választ. Akár egy jól megrajzolt kép is nagyban segítheti a szerepbe bújást. Fontos az eredeti bibliai történet szövegének felolvasása, amelyet a csoport később az emlékeztetőre támaszkodva idéz fel. A játék során a vezető a felvezető szálakkal a keretet, a lehetőségeket biztosítja, míg magát a folyamatot, a mintát, a színeket a csoporttagok együttesen adják.

A lezárás fázisa az *integráció*, mely a folyamatot lezárja, és a bibliodrámban ekkor szerepvisszajelzést kérünk. Mindez kiterjedhet a bemelegítésben megéltől kezdve a szerepváltásra, a megélt cselekvés magyarázatára, a többi szereplővel való kapcsolatra, illetve a saját élettörténettel való összefüggésekre. Sokat jelenthet a lezárás folyamatában a tárgykészítés. Ez a témával és a játékkal összefüggő egyéni munkát jelenti, melynek során a csoporttagoknak lehetőségük van arra, hogy mindazt, amit racionálisan megértettek és a játék során emocionálisan átéltek, a kreativitás segítségével (rajzolás,

collázskészítés, gyurmázás útján) elmélyítsék. Itt idézhetjük fel a csoport által kiválasztott szimbólumot is. Érdeemes a bibliodráma-ülés végén megvilágítani az eljátszott szövegrész, bibliai történet teológiai üzenetét. Ha ezt nem tesszük meg, akkor a bibliai történet egyszerű sztorivá válik. Egy példázat esetében ez annyit jelent, hogy éppen a lényeg vesz el, az, amiért Jézus fontosnak tartotta elmondani a történetet. Ezen a ponton lehetőség nyílik összekötni az általunk megélteteket a bibliai szereplők életével (Sarkady – Nyári, 2001).

A GYERMEKBIBLIODRÁMA

Napjaink gyermekei egyre jobban igénylik a személyes figyelmet, és vágyanak arra, hogy érzéseiket a körülöttnük lévő környezettel megoszthassák. A gyermekbibliodráma erre is lehetőséget teremt, segít a hit elmélyítésében, és így jelentős szerepe lehet a hitoktatásban. Izgalmas feladatnak bizonyulhat a pedagógus számára a szerepválasztás folyamatának megfigyelése, ahogyan a gyermekek viszonyulnak a különböző szerepekhez. A gyermekek saját érzéseiket és kérdéseiket vihetik bele a játékba. A szerep mélyebb átélése érdekében fontos a beöltözés, a térbeli „letelepedés”, majd a játék során kezdik el élni a választott szereplő „életét”. Csak ezután kezdődjön el a felolvasott történet eljátszása. Így hosszabb, színesebb játékok születnek, mintha rögtön az adott történet eljátszásával indítanánk.

A gyermekek lelki fejlődése, viselkedése és érdeklődése szempontjából nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyes korosztályok sajátosságait. Azaz, hogy a Bibliából kicsengő mondanivaló valóban személyes üzenetként érkezzon hozzájuk, tudni kell, mi az, ami élő módon szólítja meg a gyermekeket. A nagyobb óvodáskorúaknál ez a módszer már nagyon jól alkalmazható. Ennek az életkornak fontos lételeme a játék, ezért a szerepjátékban gazdag tér nyílik a gyermekeket a külvilágból érkező és a mindennapi élet adta érzelmi feszül-

ségek levezetésének. A gyermekeknek 3-4 éves korban már van elképzelésük Istenről. Természetesen szüleik és közvetlen környezetük, családjuk adják az érzelmi mintát Isten elképzeléséhez. Isten hatalmas és erős, mindent kézben tart és mozgat – valahogy úgy, mint a szülők, de náluk hatalmasabb. A bibliai történetekből ez az élmény érkezik meg hozzájuk a legerőteljesebben: Isten szeret, biztosságot akar és tud adni. Fontos számukra, hogy szeretteiket is ebben a biztonságban, együtt velük éljék meg. A történetek meseszerűsége nagyon jó alap a gyermekek fantáziájának kiélésére. A teremtéstörténet gazdagsága rárimel a számukra kinyíló világra. Noé története vagy Jézus születésének eseményei olyan bensőséges élményeket idézhetnek és erősíthetnek a gyermekben, mint a családhoz való tartozás és a biztonságélmény. A „harcos” történetekből pedig a feszültség levezetéséhez kaphatnak segítséget.

Az óvodáscsoportban a közös játék folyamán segíteni kell a gyermekeket. Még nehezen megy az egymásra figyelés, az összehangolt szerepválasztás. A vezetőknek saját játékkal vagy narrációval segíteniük kell a szerepbe helyezkedést és az események kibontakozását. A nehezen megnyíló gyermekeknél oly módon segítenek, hogy kérdésekkel, mellékszerepekkel „aládogoznak”, hogy az ő ötleteik, érzéseik is megjelenjenek a játékban, és a többiekre is figyelni tudjanak. A gyermekbibliodráma által nyújtott keretek fontos szerepet töltenek be a gyermek életében. Egyrészt kipróbálhatják magukat az eljátszott szerepeken keresztül, melyeket már akár meg is éltek a saját életükben, másrészt kipróbálhatnak olyan helyzeteket is, amelyek izgatják fantáziájukat. Mindkét esetben fejlődik a személyiségük, találkoznak a belső munka lehetőségével, sőt ez igényüké válik. A bibliai történetek eljátszása és megélése által olyan közvetlen kapcsolat alakulhat ki a gyermekek és az általuk eljátszott bibliai szerepek kö-

zött, ami felkeltheti az érdeklődésüket a Bibliával való foglalkozásra és annak alaposabb megismerésére. Segíti őket az istenkapcsolat megélésében, a hit elmélyítésében. Már óvodáskorban a rendszeres csoportmunka nagyban elősegíti az együttműködést, az egymásra figyelmet. Felnövekedvén segít önmaguk és egymás elfogadásában nemcsak személyiségi, hanem felekezeti különbözőségükben is (Héjj-Csizmazia – Földiné Koczka, 2008).

Óvodai gyakorlatom során egy ószövegségi bibliai történet, a Noé bárkája feldolgozására vállalkoztam a gyerekekkel. A kiválasztott módszerrel végigjártunk egy hosszú utat, és haladva a kitűzött cél felé, bejártuk a játék birodalmát. Isten számos csodálatos eszközt, lehetőséget adott a kezünkbe az evangélium hirdetésére, ezek egyike a játék. Igyekeztem úgy vezetni a csoportot, hogy meg tudjanak birkózni a személyes és csoportos kudarcokkal és sikerekkel egyaránt. Ahogy egy utazás, úgy a tanítás útja is nagyon különleges. A közös munka és játék, a szituációs, mozgásos és szerepjátékok öröme, izgalma, a közös imádkozás percei összehoztak bennünket, felnőttest és gyermeket. Megtiszteltetés volt számomra egy-egy közös alkalom, amelyben a gyermekek közel engedtek magukhoz, beengedtek saját világukba, elfogadták az üzenetet, az evangéliumot, a játék különleges nyelvén.

Remélem, hogy pedagógustársaim közül egyre többen fedezik fel a játék lehetőségét a bibliodráma alkalmazásában a gyermekek között végzett munkában. Bízom abban, hogy egyre többen vállalkoznak az olyan kalandos utazásra, mint én. Biztosíthatok minden útítársat, hogy nem fognak elveszni a gondolatok útvesztőjében. Hiszem azt, hogy egy olyan utazó közösséggé válhatunk, amelynek tagjai a játék szeretetének különleges ajándékával rendelkeznek. Mert a játék „királyi út nemcsak a fejlődés megismerésében, hanem a fejlesztés megszépítésében is.” (Mérei Ferenc)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Biblia. Budapest: Kálvin János Kiadó, 2002.
- Bodó Sára: *Bibliai történet és/vagy mese?* In: Magyar Református Nevelés, X. évf., 2010/3, 2.
- Sarkady Kamilla – Nyári Péter: „Színről színre” – a bibliodrámról. In: Ligetünk. Pszichodráma a gyakorlatban VI. Budapest, 2001.
- Nyári Péter – Sarkady Kamilla: *Bibliodráma*. Budapest: Harmat Kiadó, 2008.
- Héjj-Csizmazia Gyopár – Földiné Koczka Krisztina: *A gyermekbibliodrámról*. In: Bibliodráma. Budapest: Harmat Kiadó, 2008.